kohe, ja 12. aastasaja keskel vaikivad Vene kroonikad eestlaste maast. Elavamaks näib vahekord minevat 12. aastasaja lõpul, mil niinim. tšuudid Vene kroonikate järele 1177. a. pihkvalaste maale sõjakäigu ette võtavad, mille vastutasuks Vene vürst Mstislav 3 aasta järele, a. 1180, sõjakäigu Kagu-Eestisse ette võtab. Sarnane vaenlikkus ja vastastikune sõjakäikudega tülitamine kestab edasi ka aastasaja viimseil aastakümneil ja 13. aastasaja algusel.

Vene hädaoht ei olnud tol ajal suur, venelaste sõjakäigud olid harilikud ühekordsed riisumis- ja laastamisretked, mil polnud kestvamat tagajärge, kõnelemata maa vallutamisest. Asjalugu muutus aga kardetavaks, kui 12. aastasaja teisel poolel põhjasakslased Läänemere idakalda rahvastega lähemalt tutvusid. Sakslastes oli pärismaalasil tegu kardetavama vaenlasega: nende sõjalised teadmised ja organiseerimisvõimed olid hoopis kõrgemad kui venelastel. Saksa ekspansiooni hädaohtlikkust tõstis peale Põhja-Saksa rassi visaduse ka veel see asjaolu, et Saksa ekspansiooni 13. aastasaja algusest peale juhtis osav riigimees Albert ja et terve liikumise taga oli tolleaegne vägev Rooma paavst Innocentius III. A. 1207 olid vallutatud, osalt sunniviisil, osalt vabatahtliku allaheitmise teel, liivlaste ja lätlaste maad. Väina suunalt riivas Saksa ekspansioon juba eestlaste maa lõunaosasid. Saksa võitlevate vägede hulk oli kasvanud; ristisõdijaile lisaks tuli Mõõgavendade ordu. Võitlus eestlastega algas sakslasil 1208. a. ja kestis mandril kuni 1224. a. ja Saaremaal 1227. a. Võitluses mandril said kannatada iseäranis eestlaste maa lõunaosad, eriti küll Ugala ja Emajõest põhja pool olevad maa-alad. Sõda mandril algaski sakslaste ja lätlaste ühise pealetungimisega Ugalasse, kus Otepää 1208. a. vallutati. Eestlastele raskendas võitlust muidugi see, et pealetungivate sakslastega olid ühinenud ka naabrid liivlased ning lätlased, ja see, et samal ajal venelased sõjakäike idasuunalt ette võtsid. 1210. a. märtsikuu algusel tungisid maale ühiselt Novgorodi vürst Mstislav ja Pihkva vürst Vladimir; peale Torma piirkonna hävitamist liikusid nad Ugala kaudu lõuna poole ja piirasid Otepääd, mis 8-päevase kaitsmise järele venelastelt rahu palus — toidumoona ja vee puudusel. Ugala viletsust suurendab veel see, et samal aastal sakslased Otepää võtavad ja maha põletavad. Kui a. 1211—1212 ugalased, sakalased, ridalased, Tallinna ümbruse ja Saaremaa eestlased mitme sõjaretkega liivlaste ja lätlaste maad väsitanud, vastavad need samasuguste sõjaretkedega eestlaste maale, mille all iseäranis kannatada saab Ugala. Ugala õnnetusemõõtu suurendab veel Novgorodi vürsti Mstislavi sõjakäik 1212. a. veebruarikuus läbi Tartumaa Järva- ja Harjumaale. Sõjaõnnetusele lisaks tuleb veel nälg; sõjast äärmiselt tüdinud eestlased, liivlased ja lätlased teevad omavahel 3 aastaks rahu, millega sakslased ühinevad.

1215. a. algab sõda sakslaste pealetungimisega uuesti. 1215. a. suvi oli Ugalale hirmu ja õuduse aeg. Isa surma kättemaksuks teevad Läti vanema Talibaldi pojad 9 hirmsat rüüstamis- ja laastamisretke Ugalasse; tapetakse armutult kõik, noored ja vanad. Hävitamisest väsinud Ugala palub ristimist, kuid rahva vabaduseiha ei ole veel